

Волощенко Ольга
Козак Олександра

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Волощенко О., Козак О.

Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник / Волощенко О., Козак О. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. — 36 с.

ISBN 978-617-7370-16-0

Найважливіше досягнення реформування змісту початкової освіти – введення в шкільну практику інтегрованого навчання, що базується на компетентнісному підході. Типова освітня програма мовно-літературної освітньої галузі представила нову змістову лінію «Досліджуємо медіа». У посібнику подано приклади інтеграції медіатекстів, що визначені Типовою освітньою програмою мовно-літературної освітньої галузі, в навчальний предмет «Я досліджую світ».

Книжка розрахована на вчительок та вчителів, які прагнуть урізноманітнити свої заняття, зробити їх більш цікавими для учнів, розвиваючи медіаграмотність.

Виготовлення цього посібника стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

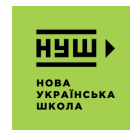
USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Internews
Local voices. Global change.

Академія Української Преси

АУП висловлює подяку Роману Шияну, натхненнику НУШ,
за співпрацю з інтеграції медіаосвіти в навчальні матеріали НУШ-2

© Волощенко О., Козак О., 2020

© Академія української преси, 2020

© Центр вільної преси, 2020

ISBN 978-617-7370-16-0

ЗМІСТ

Вступ	4
Візуальні медіа. Сюжетний малюнок	8
Книжка	12
Фотографія	14
Періодичні друковані видання (журнал, газета)	17
Комікси	21
Аудіовізуальні медіа. Мультфільми	24
Інтернет. Віртуальне спілкування	27
Реклама	32
Замість висновків	34
Про авторів	35

ВСТУП

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «Метою загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».

Своєю чергою, Державний стандарт початкової загальної освіти метою та завданням початкової освіти вбачає «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості».

Отже, реформування змісту початкової освіти покликане підготувати учнів до життя в суспільстві, навчити практичних навичок, які допоможуть їм у повсякденні.

Вважаємо, що найважливіше досягнення реформування змісту початкової освіти – введення в шкільну практику інтегрованого навчання, що базується на компетентнісному підході. Освіту при цьому розглядають крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни. Також зазначимо, що в ході інтегрованого навчання учні зможуть:

- краще зрозуміти сутність об'єкта чи явища в контекстах різних навчальних дисциплін та сформулювати цілісне уявлення про них;
- глибше зрозуміти ключові ідеї з огляду на їх аналіз з різних поглядів;
- краще оцінити, як використати набуті ідеї та навички в життєвих ситуаціях;
- системно мислити.

Організуючи навчання в початковій школі, важливо пам'ятати, що сучасна дитина живе у світі, яким керує інформація, і має справу з інформаційним простором з найменшого віку (через телебачення, гаджети, зовнішню рекламу тощо). Тому надважливо сьогодні вміти «працювати з інформацією»: критично її оцінювати, знати, яким джерелам можна довіряти, знати, що таке фейкові новини та як захиститися від маніпуляцій. Тому медіаосвітній аспект обов'язково має бути наявний вже у початковій школі.

З початком реформування в молодших школярів є новий предмет «Я досліджую світ». Залежно від варіанта Типової освітньої програми він може об'єднувати три (НУШ – 1: природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережна) або сім (НУШ – 2: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна та здоров'язбережна, громадянська та історична, інформатична) освітніх галузей. Мета інтегрованого предмету – формування в учнів цілісної картини світу в процесі опанування соціального досвіду. Він охоплює систему знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, способи дослідницької діяльності. Інтегрований курс має сприяти розвитку наукової і технологічної грамотності учнів на основі набуття конкретного досвіду розв'язання проблем. Саме в цей предмет, на нашу думку, органічно вплітається медіаосвітній аспект.

Бувши прихильником широкої інтеграції в початковій школі, авторський колектив проаналізував зміст та очікувані результати семи освітніх галузей, що входять до складу інтегрованого предмета «Я досліджую світ» (НУШ – 2) та виявив, що Типова освітня програма мовно-літературної освітньої галузі представляє нову змістову лінію «Досліджуємо медіа», яка виступила однією з пріоритетних для укладання Модельної навчальної програми (див. таблицю 1).

Таблиця 1. **Змістова лінія «Досліджуємо медіа»** (витяг з типової освітньої програми початкової освіти. Мовно-літературна освітня галузь)

I цикл		II цикл	
Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання	Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
За допомогою вчителя виявляє очевидні ідеї у простих текстах, медіатекстах	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>обговорює</i> зміст і форму простого медіатексту (світлина, фотоколаж, листівка, мультфільм), <i>виявляє</i> (з допомогою вчителя / вчительки) очевидні ідеї у простих медіатекстах [2 МОВ 4-1.4-4]; – <i>спостерігає</i> за використанням кольору, музики, анімації в медіатексті [2 МОВ 4-1.4-5]; – <i>визначає</i>, кому і для чого призначений медіатекст [2 МОВ 4-1.4-6]; – <i>визначає</i> тему і головну думку простих візуальних медіатекстів [2 МОВ 4-1.4-7] 	<p>Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>визначає</i> мету простого медіатексту (усна реклама, аудіокнига, мультфільм, комп'ютерна гра), пояснює, кому він адресований [4 МОВ 4-1.4-1]; – <i>визначає</i> правдоподібність описаних подій і тверджень з медіатексту, виходячи з власного досвіду [4 МОВ 4-1.4-2]; – <i>визначає</i> роль елементів форми (голос, музичний супровід, фонові шуми, кольори, спецефекти тощо) для розуміння змісту [4 МОВ 4-1.4-3]; – <i>розрізняє</i> факти й судження в простому медіатексті, виокремлює цікаву для себе інформацію [4 МОВ 4-1.4-4]

<p>Висловлює думки щодо простого медіатексту</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>висловлює</i> власні думки і почуття з приводу прослуханих / переглянутих простих медіатекстів (світлина, мультфільми, комп'ютерні ігри, реклама тощо) [2 МОВ 4-1.5-5]; – <i>висловлює</i> власні думки і почуття з приводу прочитаних простих медіатекстів (комікси, дитячі журнали, реклама тощо) [2 МОВ 4-1.5-6] 	<p>Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>описує</i> враження від змісту і форми медіатексту [4 МОВ 4-2.4-1]; – <i>висловлює власні погляди</i> на події, явища, предмети, цінності, представлені в простому медіатексті [4 МОВ 4-1.5-2]; – <i>оцінює</i> вплив на власне сприйняття окремих елементів медіатексту [4 МОВ 4-1.5-3]; – <i>пояснює</i>, чи змінилося під впливом медіатексту власне уявлення або думки про предмет повідомлення і як саме [4 МОВ 4-1.5-4]
<p>Створює прості медіатексти</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>створює</i> прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію [2 МОВ 4-1.7-5]; – <i>створює</i> прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію [2 МОВ 4-1.7-6] 	<p>Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>створює</i> прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець тощо) самотійно та в групі [4 МОВ 4-1.7-1]; – <i>створює</i> прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) самотійно та в групі, ураховує мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-2]; – <i>створює</i> прості аудіовізуальні медіатексти (відеозапис виступу, вистави, екскурсії, інтерв'ю) з допомогою вчителя / вчительки, враховує мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-3]; – використовує різні форми презентації простих медіатекстів [4 МОВ 4-3.1-4]

Пропонований зміст	Пропонований зміст
<p>Уявлення про медіа, медіаграмотність.</p> <p>Призначення (мета) і цільова аудиторія (Хто буде це дивитися / слухати? Чому?).</p> <p>Правдива і неправдива інформація.</p> <p>Візуальні медіа.</p> <p>Книжка як джерело інформації.</p> <p>Періодичні друковані видання (журнал, газета).</p> <p>Фотографія як джерело інформації (наприклад: пейзаж, портрет, сюжетна світлина). Малюнок як джерело інформації. Комікси.</p> <p>Аудіовізуальні медіа.</p> <p>Мультфільми.</p> <p>Улюблений герой.</p> <p>Кіноафіша (інформаційне призначення).</p> <p>Колір, звук, музика в мультфільмах.</p> <p>Критерії добору мультфільмів для перегляду.</p> <p>Інтернет.</p> <p>Загальне уявлення про віртуальне спілкування, етику віртуального спілкування, безпеку в інтернеті.</p> <p>Комп'ютерні ігри як джерело навчання, розвитку і відпочинку. Вплив на здоров'я.</p> <p>Реклама.</p> <p>Вплив реклами на поведінку людини.</p> <p>Реклама в медіа.</p> <p>Як захиститися від небажаного впливу реклами.</p> <p>Зміст і форма медіатекстів.</p> <p>Теми, емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів.</p> <p>Елементи форми і їх значення для сприйняття основних ідей (колір, музика, анімація в мультфільмах), музика в рекламі</p>	<p>Уявлення про медіа, медіаграмотність. Мета і цільова аудиторія. Зіставлення інформації з різних джерел. Правдива і неправдива інформація. Емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів.</p> <p>Візуальні медіа. Паперова та електронна книжка. Інтернет-ресурси для дітей (зокрема сайти дитячих журналів). Засоби масової інформації: газета, журнал. Елементи форми (колір, фото, шрифт).</p> <p>Аудіальні медіа. Засоби масової інформації: радіо. Аудіокнижка, онлайн-радіо. Засоби впливу на радіослухачів (інтонація, тембр, фононові шуми, музичний супровід).</p> <p>Аудіовізуальні медіа. Засоби масової інформації: телебачення. Види телевізійних програм (новинні, розважальні, ток-шоу, ігрові, спортивні, просвітницькі, дитячі). Мультфільм. Елементи форми (рухомі образи, звукові засоби).</p> <p>Інтернет. Комп'ютерні ігри, розроблені за мотивами відомих дитячих книжок, фільмів тощо.</p> <p>Реклама у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні.</p> <p>Маніпуляція в медіа. Уявлення про маніпуляцію.</p>

У посібнику подано приклади інтеграції медіатекстів, що визначені Типовою освітньою програмою мовно-літературної освітньої галузі, в навчальний предмет «Я досліджую світ».

ВІЗУАЛЬНІ МЕДІА. СЮЖЕТНИЙ МАЛЮНОК

В основу інтегрованого курсу наш авторський колектив поклав *тематичний принцип*. У 1 класі учням пропонуються нові теми щотижня, у 2–4 – щомісяця. Для занурення дитини в тему використано прості медіатексти, т.зв. «сюжетні малюнки».

Варіант 1

Розпочинати роботу з сюжетним малюнком радимо колективно, шляхом проведення відповідної бесіди з учнями.

Наприклад, у перший день навчання дитини у школі пропонуємо познайомити з сюжетним малюнком «Школа» (тематичний тиждень 1 «Я – школяр / школярка»).

Для обговорення змісту медіатексту можна запропонувати бесіду, яка виводить дітей за рамки малюнка і дозволяє виявити їхні власні зацікавлення / побажання / очікування.

Орієнтовна робота над змістом сюжетного малюнка:

- Сонячного осіннього дня повз школу проходив художник. Побачивши дітей, які бавились на шкільному подвір'ї, художник замилувався ними і вирішив намалювати картину. Розглянь її.
- ▶ Яку назву ти б дав / дала цьому малюнку?
- ▶ Що тебе найбільше здивувало?
- ▶ Про що ти запитав би художника?
- Відомий український поет Дмитро Павличко склав чудовий вірш про школу. Послухай його і скажи, з чим він порівнює школу.

ШКОЛА

Наче вулик, наша школа.
Вся вона гуде, як рій.

І здається, що довкола
Розквітають квіти мрій.

Бігають, сміються діти,
Та — лиш дзвоник задзвенить —
Стане тихо, ніби в квіти
Поховались бджоли вмить.

Д. Павличко

- ▶ Уважно розглянь малюнок. Як ти вважаєш, малята зібралися на шкільному подвір'ї до, під час чи після занять? Поясни, чому ти так вирішив.
- ▶ Як ти гадаєш, діти, зображені на малюнку, – учні одного класу чи різних? Чому ти так вважаєш? Поясни.
- От і настав той чарівний день, коли кожен з вас може гордо назвати себе школярем. Відомий письменник Платон Воронько, який народився в Україні понад 100 років тому, написав вірша про Ярика-школярика. Послухайте його і скажіть, хто такі школярі.

Ось і школа. Квіти, квіти
Загойдалися вгорі.
Ті, що звались просто діти,
Нині звуться школярі.

«Я... Школяр я!..» – ненароком
З уст зірвалось у Ярка.
Підійшов юнак високий,
Взяв на руки хлопчика.

«Ти школяр, – він мовив просто, –
Вперше йдеш у перший клас.
Потім підеш в п'ятий, шостий
І в десятий... Прийде час...

Платон Воронько

- ▶ Чи є серед дітей на малюнку не школяр? Чому ти так вважаєш?
- Кожен з нас має свої вподобання, інтереси та захоплення. Розкажи про свої інтереси.
- ▶ Чи однакові інтереси в усіх школярів, зображених на малюнку?
- ▶ Скільки дітей малюють на асфальті, а скільки грають з м'ячем?
- ▶ Відшукай на малюнку школярів, які полюбляють малювати. Скільки їх? На чому малюють діти? Як ти гадаєш, вони малюють спільну картину чи кожен створює свою власну? Поміркуй, про що можуть говорити діти, малюючи одну картину на двох? Інсценізуй їхню розмову з однокласником.
- ▶ Відшукай на малюнку дівчинку, якій дуже подобається спостерігати за живою природою. За якою ознакою ти впізнав (впізнала) школярку? Який прилад допомагає дівчинці вести спостереження? Чи доводилося тобі спостерігати за чимось за допомогою лупи? Розкажи про результати своїх спостережень.
- ▶ Скільком дітям подобаються спортивні ігри? У які ігри вони грають?
- ▶ Чим займаються школярі, яких ми бачимо у приміщенні школи?
- ▶ Скільки дорослих зображено на малюнку? Чим займається кожен з них?

- Ти помічав, що іноді тобі весело, а часом сумно? Коли настрої гарний, тобі хочеться гратися, навчатися, а коли поганий – нічого не хочеться робити; тебе не тішать ні улюблені ігри, ані спілкування з друзями. Подивися на смайлики і скажи, який настрої відображає кожен з них. А який відповідає твоєму настроєві?

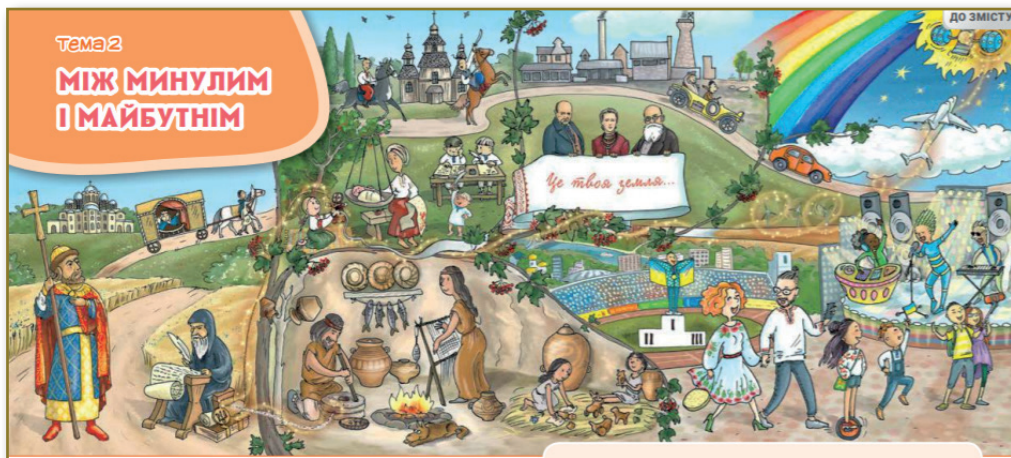

- ▶ Чи є на малюнку школяр, який має поганий настрої? Як ти гадаєш, що могло спровокувати такий настрої? Які поради ти дав би хлопчикові?

Варіант 2

Після того як діти набувають навичок групової взаємодії, деякі сюжетні малюнки можна розглядати в групі, пропонуючи на колективне обговорення лише окремі питання. Наприклад, розглядаючи сюжетний малюнок до теми «Між минулим і майбутнім», можна провести роботу так:

- Розгляньте сюжетний малюнок і скажіть, історію якої нації зобразила художниця. Поясніть, чому ви так вважаєте.
- Які події минулого зображено на малюнку? Розкажіть.

- Розподіліть усіх учнів класу на 5 груп (за епохами, представленими на сюжетному малюнку) і дайте кожній групі завдання розглянути відповідну частину малюнка й обговорити зображене за питаннями:
  - ▶ Де жили люди?
  - ▶ Які заняття вони мали?
  - ▶ Які деталі на малюнку характеризують епоху?
  - ▶ Чим побут українців, зображених у визначену епоху, відрізняється від сучасного?
- Після презентації виконаної роботи кожною групою спільно обговоріть:
  - ▶ Якими кадрами з майбутнього ти б доповнив/ доповнила малюнок?
  - ▶ Якби в тебе була машина часу, то куди б тобі хотілося перенестися? Чому?
- Важливо підсумувати бесіду тим, що не варто зациклюватися на минулому чи постійно уявляти, яким буде майбутнє. Такі «перенесення» позбавляють людину найважливішого – сьогодення. Прочитайте дітям вірш Надії Красоткіної та попросіть визначити його ідею.

Машина часу

Машину часу створюють не треба,
Вона вже є й живе у нас самих.
Й не варто нам летіти в інше небо,
Для пізнання усіх часів земних.
Якщо в минуле хочеться майнути,
Будь ласка, в власні спогади пірнай.
І ти відразу можеш повернути
Своє дитинство, пекло або рай.
І ти побачиш тих, кого немає,
Зустрінеш всіх, кому щось не довів.
А думка далі й далі все пірнає
І бачиш, ніби збоку, як прожив.
На жаль, уже змінити неможливо,
Тому приймай усе таким, як є.
Усе пройшло давно. Хіба ж не диво?
Ти у минуле повернувсь своє...
А як в майбутнє хочеш зазирнути,
Також можливо. Очі закривай!
У власні мрії можемо гайнути.
Дорогу у майбутнє відкривай!
Та тут ступати треба обережно,
У тебе час і досвід при собі.
На себе не бери всього безмежно,
Тут жити будеш в вічній боротьбі,
Якщо чогось захочеш досягнути
І довести собі, що можеш все.
Лиш треба істину просту збагнути:
Тобі цього ніхто не принесе.
А мусиш сам стежки всі торувати,
Прорахувати дії і слова.
Та силу й волю власну гартувати,
Щоб із доріг не збитися, бува...
Зате майбутнє вже тебе чекає,
Як в мріях передбачив сам собі,
Якщо душа твоя не заблукає.
Сміливо йди, а не живи в журбі.
Така машина часу пречудова,
Яку для себе можеш сотворить.
Та сьогодні — це всьому основа,
Але його у нас — коротка мить.

Надія Красоткіна

КНИЖКА

Найдавніший представник медіа – книжка. Дитина знає про її існування ще задовго до школи. За період навчання в початковій школі дитина неодноразово повертатиметься до *книжки як джерела інформації*.

Через те що в другому семестрі 1 класу більшість дітей вже вільно читають цілими словами та інтерес до книжки посилюється, ми пропонуємо інтегрований тиждень 21 – «Книжка». Впродовж вивчення теми дитина (під керівництвом та разом з учителем) даватиме відповіді на такі проблемні питання:

- Як книжка з'являється на світ?
- Які бувають книжки?
- Чому треба берегти книжки?
- Де живуть книжки?
- Чому варто читати книжки?

Під час опрацювання проблемних питань діти під керівництвом учителя розглядатимуть різні медіатексти: звичний вже сюжетний малюнок, фотографії, комікс, друковані примірники книжок різних видів (художня література, енциклопедичні видання, словники, підручники, дитячі книжки, електронні книги).

Пропонуємо вчителю провести з дітьми *бесіду – розповідь про історію створення книги* і звернути їхню увагу на те, що для цього знадобилася праця не одного винахідника. Запропонуйте дітям поміркувати:

- ▶ Навіщо потрібні книжки?
- ▶ Чи може людина обійтися без них? (Можна запропонувати дітям поміркувати про те, що сталося б, якби всі книжки раптом зникли).

Запитайте учнів, чи завжди була книжка? Запропонуйте перенестися на машині часу в давнину, у часи, коли ще не було паперу (див. презентацію «Історія виникнення книжки» на сайті підтримки підручника: <https://svitdovkola.org/>).

Ознайомлюючи дітей з історією розвитку книжки та друкарства, варто розглянути переваги і недоліки різних книжок (від стародавніх до сучасних, зокрема й електронних), обговорити, які з них можуть зберігати більше інформації, навіщо потрібні ілюстрації в книжках і яку додаткову інформацію вони містять.

Можна разом із дітьми зазирнути в майбутнє: придумати, як зміниться книжка, чим вона відрізнятиметься від сучасної.

Поцікавтеся, чи знають діти, що давні книжки відрізнялися від сучасних. Запитайте, як саме? Розкажіть, що первісні люди використовували стіни печер, коли хотіли щось намалювати, залишити повідомлення, розповісти про яскраві події з життя родини. Уявляєте, якими тоді були книжки? Люди одночасно і прикрашали своє житло малюнками, і залишали розповідь про події свого життя. Печерний живопис виявився таким довговічним, що зберігся до наших днів. Тож ми можемо уявити, як жили первісні люди.

Згодом створення власного медіапродукту у вигляді книжки урізноманітнюється різними типами учнівських книжок. Наприклад, у 2 класі під час вивчення теми «Рух і час» (місяць навчання: квітень) пропонуємо учням виготовити спільну книжку «Птахи рідного краю» або «Птахи світу» (на вибір), дотримуючись наведеного алгоритму.

Тут же пропонуємо дітям вигадати **логотип** для своєї книжки, який би привертав до неї увагу.

У темі «Між минулим і майбутнім» (3 клас, місяць навчання: жовтень) учням пропонується виготовити власну Червону книгу за подібним алгоритмом, проте наголошуємо, що важливо **вказати її назву, прізвище та ім'я автора, видавництво**, що підготувало видання до друку.

ФОТОГРАФІЯ

Фотографія – найпростіший з медіатекстів, її можна розглядати як картинку, багато разів повертатися до її розгляду, розмовляючи про зміст. Але водночас фотографія відрізняється від картинки своєю «документальністю». Хоч би якою художньою вона була, фото ближче до дійсності, ніж будь-яка реалістична картина. Тому саме з цим медіатекстом легко формувати поняття «факт», «інформація», «достовірність факту / інформації».

Фотографії розглядаємо з дітьми, розпочинаючи з перших днів навчання, проте в 1 класі розмовляємо про зміст, вчимося «бачити» те, що зафіксоване.

А от у 2 класі, вивчаючи тему «Факти і здогадки», одне проблемне питання присвячуємо саме цьому виду медіа. Розкриваючи зміст проблемного питання «Які факти «приховує» фотографія?», звертаємо увагу другокласників на інформацію, зафіксовану на фото, та вчимо її аналізувати.

Наприклад, розглядаючи фото парасольки з інтернету, дівчинка Вероніка зробила висновок, що «парасольки колись зовсім не захищали від дощу». Поцікавтеся, чи погоджуються учні з думкою дівчинки і чому? Для виконання завдання запропонуйте другокласникам розглянути фото парасольки в підручнику або доберіть відповідні з інтернету.

Як інше завдання пропонуємо дітям пофантазувати і висловити власні здогадки про те, які факти приховує кожна фотографія.

Під час виконання завдання важливо не зупиняти фантастичні думки дітей, адже тут немає однієї правильної відповіді. Скажімо, розглядаючи фото 1, можна висловити припущення, що хлопчик втішений зустріччю зі своїм чотирилапим другом після довгої розлуки, або заспокоює собаку, який проводить господаря до дому, наприклад тата хлопчика на роботу, або дитина просто розповідає казку своєму улюбленцеві.

Поцікавтеся в дітей, чи завжди можна перевірити інформацію, зображену на фотографії. Коли і як?

Тоді запропонуйте дітям принести до класу власні фотографії і запропонувати друзям висловити факти, які приховують їхні фото. Потім можна обговорювати правдоподібність здогадок і виявляти ознаки, які допомагають встановити факт.

Також цікаво запропонувати учням створити колаж з улюблених фото на певну тему і так учити другокласників розповідати на визначену тему візуальними засобами медіа.

Примітка: для створення колажу поставте до відома дорослих дитини, щоб уникнути непорозуміння з вклеюванням цінних фото з родинного альбому.

Важливо не обмежуватися фотографіями на побутову тематику, таку близьку молодшому школяреві. Цікаво «втягувати» інформацію з пейзажних знімків чи портретів відомих діячів науки, культури чи мистецтва.

Наприклад, у 2 та 4 класах тематика інтегрованих тижнів «зав'язана» на книзі місяця – діти читають щотижня уривок з повісті-казки сучасних письменників України (2 клас) чи світу (4 клас). Але на першому занятті з нової теми обов'язково відбувається «знайомство» з автором, тобто розгляд фотопортрета письменника та прочитування його авторського звернення до школяра/школярки. Роботу можна організувати так:

- Запитайте учнів, чи знають вони, хто такі винахідники, які винаходи їм відомі?
- ▶ Чи справді сьогодні винахідникам уже немає чого робити? Поясніть свої міркування і наведіть приклади.
- ▶ Наведіть приклади сучасних винаходів.
- ▶ Дослідіть, чи багато новинок створюється щороку.
- ▶ Яких винаходів ви чекаєте тепер? Чому саме цих?
- Підведіть дітей до того, що винаходити можна не тільки якийсь технічний винахід, але й, наприклад, літературний твір. Розкажіть, що український школяр Микита Лукаш винайшов чудесну країну Торбокрай і написав про неї книжку.
- ▶ Розгляньте фотографію юного письменника. Яким він вам видається?
- ▶ Кажуть, що «очі – дзеркало душі». Зазирніть в очі Микити, яка його душа, його внутрішній світ?
- ▶ Скажіть, ви щойно висловили факти чи здогадки? А як можна перевірити озвучену вами інформацію? Назвіть кілька способів.

Сьогодні той час, коли мистецтво фотографування набуло свого поширення, особливо в соціальних мережах, тож можна використати цей факт з навчальною метою. Як приклад подаємо завдання з інтегрованої теми «Ідеї – винаходи – відкриття», 2 клас, місяць навчання: березень.

4. Старший брат Галинки відвідав фестиваль у Кам'янці-Подільському і зробив цікаві світлини. Чи подобаються вони тобі? Як ти гадаєш, чи можна назвати фотографування мистецтвом? Чому?

5. Сфотографуйте на шкільному подвір'ї об'єкти, які вас зацікавили. Влаштуйте виставку ваших світлин.

ПЕРІОДИЧНІ ДРУКОВАНІ ВИДАННЯ (ЖУРНАЛ, ГАЗЕТА)

Психологи вважають, що виховати любов до читання можливо лише до 9 років. Пізніше це зробити дуже складно. Постає питання: як розвинути в дитини любов до читання? Тому роль учителя початкових класів дуже важлива. Працюючи довгий час учителями початкових класів, пропонуємо провести активність «Тихе читання». Протягом 10–15 хв читають усі: діти витягують свої художні книжки, дитячі журнали, газети, енциклопедії тощо, і вчителька теж у цей час читає. Після тихого читання варто запропонувати дітям завести зошити, у яких вони записують або малюють свої враження від прочитаного.

30 вересня відзначаємо Всесвітній день бібліотек, тому пропонуємо вчителю організувати екскурсію у шкільну бібліотеку, де спільно з бібліотекарем провести заняття, на якому можна познайомити учнів з дитячими журналами та газетами.

Тут варто дітей розподілити на групи. Кожна з них опрацьовує і розповідає, чим цікавий конкретний журнал чи газета, які є рубрики, для якого віку вони розраховані, коли виходять. Бібліотекар доповнює відповіді дітей, звертає увагу, що обкладинка містить номер журналу чи газети, місяць, рік видання, з якого часу видається (*Діти відшуковують самі ці дані і повідомлять отримані відомості*).

Можна запропонувати створити класну бібліотечку, для якої діти принесуть з дому різноманітні книжки, дитячі журнали та газети тощо.

Можна обговорити з дітьми те, як розставити книжки, журнали та газети по полицках. Для цього існують зручні **органайзери**.

- Роздивіться органайзери. Які з них здаються вам найзручнішими? Чому? Які найоригінальніші? Чи завжди вдається поєднати оригінальність і зручність?
- Як слід упорядковувати журнали, газети, книжки, щоб зручніше було користуватися цими полицками?

Вже у другому класі під час вивчення теми «Зміни» учні мають можливість зрозуміти, що газета – один зі способів передавання повідомлень. Виконуючи це завдання, учні мають можливість розмірковувати над тим, який спосіб передавання повідомлення найзручніший для них у різних ситуаціях.

Нині з'явилися нові форми подання інформації, які допомагають швидко й цікаво доносити її до людей з різними особливостями сприйняття.

- ▶ Які способи подання інформації використовують у художніх книжках і підручниках?
- ▶ Які способи подання інформації ви бачите навколо в класі? На вулиці? Чому вони різні?
- ▶ Які способи краще використовувати, коли потрібно, щоб усе зрозуміли швидко, а які — коли треба надати відразу багато інформації?

Обговоріть з дітьми поняття **презентації** — процесу ознайомлення слухачів з певною темою, промови, з метою поінформувати чи переконати когось; те, як грамотно презентувати свою роботу і навіщо це потрібно робити.

- ▶ Як краще подавати інформацію під час презентацій, щоб донести якомога більше відомостей до слухачів?
- ▶ Коли ми презентуємо і що?
- ▶ Чи презентували ви вже свою роботу?
- ▶ Що вдалося, а що — ні?

Дайте поради тим, хто має презентувати свою роботу, але ще ніколи цього не робив.

Під час обговорення проблемного питання «*Як факти минулого впливають на майбутнє?*» пропонуємо провести бесіду, яким **джерелам інформації варто довіряти**. Звісно, не всім. І помилки трапляються навіть у найнадійніших джерелах. Отже, обговоримо з дітьми, як обирати джерела інформації та перевіряти їх.

Здавалося б, слово — надійне джерело інформації. Перевіримо, чи справді це так. Пограйте з дітьми у гру «Зіпсований телефон». *Чому телефон виявився зіпсованим? Де трапилися помилки? Чому? Зробіть висновки.*

Зіпсований телефон. Усі сідають у рядок. Лівий крайній учасник шепотить слово сусідові на вухо, той — іншому. Правий крайній говорить уголос те слово, що до нього дійшло. Той, хто починав, повідомляє, що саме хотів передати. Часом перекручування бувають дуже кумедними. Після кожного «дзвінка» треба пересаджуватися, щоб усі змогли побувати на протилежних кінцях «дроту».

- ▶ Чому інформація спотворюється?

Звісно, гра не була б грою, якби всі все завжди правильно розуміли і безпомилково діяли. Тож діти вчаться обережно ставитися до інформації, наочно бачать можливі наслідки її спотворення.

- ▶ Що цікавого ви дізналися під час гри?
- ▶ Чого навчилися?
- ▶ Про що варто поміркувати? Які висновки зробити?
- ▶ Які слова допомагають висловити впевненість (непевненість) у точності та правдивості інформації?

Далі пропонуємо виконати таке завдання:

Довідайся, який факт минулого зафіксовано в газеті.

Розкажи за малюнками, які заходи варто вживати для профілактики захворювань восени.

Уже під час виконання діагностичної роботи з теми «Факти і здогадки» пропонуємо учням спробувати написати власну статтю в газету.

Розглянь малюнки, які зробив тато-кріт, збираючи інформацію впродовж дня. Вислови здогадки, про що він напише статтю у своїй газеті. Спробуй написати власну статтю.

Велику увагу в нашому підручнику приділяємо формуванню умінь, необхідних для ведення дослідницької діяльності. Серед яких:

- «бачити» проблеми;
- ставити питання;
- формулювати припущення (гіпотези);
- давати означення поняттям;
- класифікувати;
- спостерігати;
- проводити досліді та експерименти;
- робити узагальнення та висновки;

- готувати власні презентації;
- пояснювати, доводити і захищати власні ідеї.

Наприклад, у 3 класі під час опрацювання проблемного питання «Що було, коли мене не було?» пропонуємо дітям провести дослідницьку діяльність, користуючись тематичним дитячим журналом «Джміль» (<https://jmil.com.ua/2017-10>).

Орест і Маргарита зацікавилися рослинами і тваринами, які були поширені на Землі мільйони років тому. Діти вирішили дізнатися про них більше. Прочитай, що вони для цього зробили.

- ✧ Прочитали статтю в енциклопедії.
- ✧ Відшукали інформацію в інтернеті.
- ✧ Прочитали тематичний журнал "Джміль".
- ✧ Подивилися мультфільм.
- ✧ Відвідали парк динозаврів.

Проведи й ти таку пошукову роботу.
Оформи її результати і презентуй у класі.

Вже у другому циклі навчання (3–4 класи) учні мають можливість створювати газети та презентувати їх у класі. Спочатку варто запропонувати виконати таке завдання у групах або парах, а потім і самостійно. Наприклад, під час вивчення інтегрованої теми «Я – людина» у 3 класі пропонуємо виконати завдання:

Дмитро розпитав бабусю про попередні покоління їхнього роду, про те, які захоплення мали вони. Почуте хлопчик оформив у вигляді газети.

Любі мої предків

*Прадідуся та прабабуся
захоплювалися шахами*

*Бабуся Кеша
любить кататися
на лижах.*

*Дідусь Вова
займався
танцями.*

Розпитай рідних, що вони робили на дозвіллі в дитячі роки. Що є спільного з твоїм відпочинком?

Оформи результати власного дослідження у вигляді газети. Презентуй її в класі.

КОМІКСИ

Сучасні українські діти читають дуже мало, про що свідчать численні статистичні дані. Та й ми самі можемо спостерігати, як молодші школярі тягнуться не до книжок, а до гаджетів.... Сумно, але це правда. Ми, педагоги, знаємо: щоб бути конкурентними в майбутньому, наші учні повинні здобувати необхідні якісні знання, які стануть основою практичних умінь, уже сьогодні! Насправді дитина молодшого шкільного віку любить читати, але .... Тільки те, що їй цікаво. Тому ми в своєму підручнику запропонували візуальні медіатексти – комікси. Пропонуємо як приклад навчальний комікс для учнів 2 класу та орієнтовну бесіду за його змістом (інтегрована тема «Все пов'язано з усім», проблемне питання «Що означає бути дорослим?»).

Орієнтовні питання для обговорення змісту коміксу:

- Запитайте дітей, чи здається їм паління привабливим, і попросіть обґрунтувати, чому саме.
- Запропонуйте дітям прочитати комікс та дізнатися, що відбувається з організмом людини, яка палить.
- Проведіть бесіду:
  - ▶ Чи можна спробувати палити, а потім кинути?
  - ▶ Як ви вважаєте, чому до цигарок швидко звикають?
  - ▶ Чи дійсно курець наражає на небезпеку тільки себе? Що таке пасивне паління?
  - ▶ Що варто робити, якщо хтось палить? Чому це важливо знати?
- Розкажіть, що в громадських місцях заборонено палити. Попросіть дітей дізнатися, які знаки забороняють палити.
- Якщо діти висловлять думку, що сьогодні є більш безпечніший спосіб паління – використання електронних цигарок – а вони, на жаль, популярні серед молоді та школярів – то повідомте,

що поки немає достатньої кількості досліджень стосовно рівня шкоди, якої електронні сигарети завдають організмові людини. Тому лікарі застерігають, що найкращий спосіб відмовитися від цигарок – не починати курити взагалі.

- Розподіліть дітей на групи та попросіть виготовити власний плакат, який розкаже іншим дітям про небезпеку паління.

У II циклі навчання (3–4 класи) робота з аналогічними медіатекстами ускладнюється. І учні вже не тільки обговорюють їх зміст, але й визначають мету та пояснюють, кому він адресований. Тож, вивчаючи тему «Енергія» у 3 класі, робота з коміксом як візуальним медіатекстом набуває вже дещо іншого звучання.

Орієнтовна робота над змістом коміксу:

- Розкажіть дітям, що електроенергія, яка панує в наших домівках, – це результат наукового відкриття і копіткої праці та зусиль багатьох розумних людей. Обговоріть з дітьми, що електроенергія забезпечує людству комфортне існування, проте негативно впливає на навколишнє середовище, що спонукає винахідників шукати альтернативні способи її вироблення. Поцікавтеся, чи знають діти окремі з них.
- Запропонуйте прочитати комікс і з'ясувати, як можна дістати електроенергію незвичним способом.
- Після прочитання коміксу запитайте в дітей, для кого може бути корисна інформація, подана в ньому.
- Підведіть дітей до того, що видобути електроенергію з лимонів можуть і вони самі, провівши відповідне дослідження.
- Запропонуйте переглянути відео, як це зробити, скориставшись QR-кодом у підручнику або зайти за посиланням <https://svitdovkola.org/3/media3?ref=ik31-p4> і спробувати за наведеним алгоритмом видобути електроенергію.
- Поцікавтеся, які емоції та відчуття переживали діти під час дослідження. Спонукайте дітей до обґрунтування своїх думок.

Важливо пам'ятати, що робота з медіатекстами не повинна обмежуватися тільки їх читанням і розмірковуванням над змістом та формою. Молодші школярі люблять створювати своє, тому не

варто позбавляти їх такої можливості. Із досвіду зазначимо, що досить часто вчитель не готовий «відпустити свого учня в самостійну роботу», хоче краще його підготувати до певного результату, який вже «намалював» у своїй «учительській уяві». Не варто вичікувати якийсь спеціальний час для того, щоб дитина сама «дійшла» до створення ідеального медіапродукту (можливо, такий час і не настане за час навчання в початковій школі, тож навіщо тоді очікувати?)

Виходячи із зазначеного, вже у I циклі навчання (1–2 класи) даємо дітям завдання доповнити готові комікси та презентувати роботу однокласникам.

Наприклад, вивчаючи тему «Веселка» (1 клас, 30 тиждень навчання), учитель пропонує дітям прочитати комікс і довідатися, чому радіє веселка. А після обговорення змісту коміксу, створити захопливу історію про пригоду, яка сталася з веселкою і зобразити її в 1–2 кадрах.

Також можна запропонувати дітям доповнити кадр коміксу реплікою/ репліками героя або змінити репліки так, щоб комікс представив цілком іншу ідею.

У II циклі (3–4 класи) учні вже із задоволенням створюють власні комікси на визначену тему.

АУДІОВІЗУАЛЬНІ МЕДІА. МУЛЬТФІЛЬМИ

Неможливо уявити собі життя сучасної дитини без телевізора, мультфільмів – найулюбленіших та найпоширеніших медіапродуктів. Хоча не кожний мультфільм у сучасному медіапросторі може позитивно впливати на свідомість дитини. Учителям початкових класів треба ретельно підходити до добору медіапродукції, яку переглядають їхні діти.

Уже в 1 класі на третьому тижні навчання під час вивчення теми «Мої друзі» пропонуємо дітям переглянути мультфільм «Подарунок» (https://www.svitdovkola.org/1/qr/t3_4). Після перегляду мультфільму варто провести бесіду.

- ▶ Чому хлопчик сидів удома сам і грав у комп'ютерні ігри?
- ▶ Чи подобалося це йому? Чого він хотів насправді?
- ▶ Чому хлопчик не грався з іншими дітьми? Чому уникав їх?
- ▶ Як, на вашу думку, ставляться до нього інші діти? Чому? Чи легко хлопчикові спілкуватися з іншими дітьми? Чому? А одноліткам з ним?
- ▶ Уявіть себе одним з товаришів хлопчика. Як би ви з ним поводитися? Чому мама подарувала синові песика? Хлопчик спочатку зрадив подарунку, а потім не прийняв його. Чим йому не сподобався песик? (Напевно, хлопчик поряд з песиком без лапки відчув те саме, що і його однолітки поряд з ним? А може, песик нагадав йому про його власну проблему?)
- ▶ Як повелося цуценя? Яким воно було?
- ▶ Чим хлопчик і цуценятко схожі, а чим відрізняються? (Песик приймає себе таким, який він є, вміє долати труднощі, пристосовуватися до довкілля. Він навчився жити зі своєю проблемою, не соромитися її, а от хлопчик — іще ні).
- ▶ Чого хлопчик має навчитися в цуценяти?
- ▶ Чи важко було песикові й хлопчику потоваришувати? Що їх зблизило?
- ▶ Чи стали песик і хлопчик друзями в кінці мультфільму? Як ви гадаєте, чи допоможе песик хлопчикові відчутти себе потрібним, перестати соромитися своєї вади?
- ▶ Уявіть, що поряд з вами є такий хлопчик / дівчинка. Як би ви допомогли йому / їй?
- ▶ Як спілкувалися б з ним / нею?
- ▶ Які спільні справи придумали б? Як допомогти таким дітям відчутти, що вони багато можуть, що їх поважають, що вони потрібні? Чи варто жаліти таких дітей? Чому?

У другому класі під час вивчення теми «Рух і час» (місяць навчання: квітень) пропонуємо дітям подивитися мультфільм, у якому винахідливі фіксики виконують дослід із глобусом. Після перегляду мультфільму діти повинні дати відповідь на питання: «Яка причина зміни пір року?» (<https://svitdovkola.org/2/lessons/28.6-7>). Завершити завдання варто творчим питанням, що спроектовано на саму дитину, дозволяє зануритися в її внутрішній світ, учить узагальнювати та обґрунтовувати.

- ▶ Яку пору року ти любиш найбільше? Чому? Запиши свої міркування.

Моя улюблена пора року - _____,
 тому що _____
 _____
 _____
 _____

- Цікаво, а яку пору року найбільше люблять твої однокласниці та однокласники. Поміркуй, як ти можеш про це довідатися зараз.

У другому циклі навчання (3–4 класи) можна робити власні спроби створювати мультфільми. Наприклад, під час вивчення творчості Т. Г. Шевченка пропонуємо учням створити власноруч пластилінові мультфільми. Така діяльність розвиває сценічні здібності молодших школярів, креативність, винахідливість, увагу, пам'ять, дрібну моторику. Діти мають задоволення і від процесу, й від результату, а ще для них дуже важливо, що їхній мультфільм побачать інші дітки. Крім того, разом створюючи декорації та готуючи виставу, третьокласники вчаться домовлятися й співпрацювати.

 7. Ясіна запропонувала друзям створити пластиліновий мультфільм до одного з творів Т. Г. Шевченка.

Садок вишневий коло хати.
 Хрущі над вишнями гудуть,
 плугатарі з плугами йдуть,
 співають ідучи дівчата,
 а матері вечерять ждуть.
Тарас Шевченко

Створіть свій мультфільм до цього чи іншого вірша, дотримуючись поданої послідовності дій.

- ✳ Складіть сценарій за мотивами твору: подумайте, хто дійові особи мультфільму й опишіть основні сцени.
- ✳ Виготовте декорації та персонажів.
- ✳ Проведіть репетиції вистави.
- ✳ Улаштуйте виставу і зніміть її на відео — отримаєте справжній мультфільм.

✳ Презентуйте свій мультфільм однокласникам і рідним.

Після презентації мультфільму варто запитати в дітей, які емоції вони відчували частіше, працюючи над його створенням? Для цього можна запропонувати картку з переліком назв емоцій та запропонувати розфарбувати їх відповідними кольорами.

Також можна переглянути мультфільм, який створила учениця 3 класу Софія Хашім «Золочівського НВК «Школа радості» – ДНЗ» (кл. керівник Нечайко Т. В.): <https://www.svitdovkola.org/3/p2111>.

Попросіть дітей залишити ляльки та декорації у вільному доступі для дитячих ігор, імпровізацій. На бажання, запропонуйте підготувати мультфільм за іншими творами.

Обираючи мультфільм у кінотеатрі, діти мають уміти зчитати інформацію з кіноафіші. Цей вид медіатекстів також представлено в підручнику. Наприклад, вивчаючи інтегровану тему «Рух і час» (2 клас, місяць навчання: квітень) пропонуємо дітям зчитати інформацію та самостійно сформулювати питання за її змістом.

4. До Романа приїжджає друг з іншого міста. Хлопчики вирішили цікаво провести час і піти до кінотеатру. Ось яку інформацію вони знайшли в інтернеті:

Пригоди Хоботовичів
мультфільм, фентезі, комедія,
пригоди, сімейний

24 квітня, Ср	10:00	12:10	13:25	15:35	17:05
25 квітня, Чт	10:00	12:10	13:25	15:35	17:05
26 квітня, Пт	10:00	12:10	13:25	15:35	17:05
27 квітня, Сб	10:00	12:10	13:25	15:35	17:05
28 квітня, Нд	10:00	12:10	13:25	15:35	17:05

Постав однокласникові/однокласниці два запитання за даними афіші та вислухай відповіді.

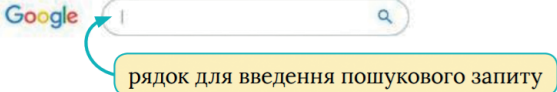
ІНТЕРНЕТ. ВІРТУАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ

Життя розвивається дуже швидкими темпами. Відбуваються зміни скрізь, і в освіті теж. Учитель сьогодні вже не може бути одним-однісіньким джерелом інформації, особливо для сучасного покоління школярів. Інтернет відкриває учителеві нові можливості для організації навчального процесу.

Сучасний школяр уже в молодшому шкільному віці звертається до інтернету з особистими цілями, проте важливо навчити дитину використовувати мережу з навчальною метою. Наприклад, починаючи з 2 класу, на кожній розгортці підручника розміщено QR-код, відсканувавши який, дитина виходить на додаткове завдання онлайн, що дає змогу зацікавити учня темою, провести диференціацію на занятті або ж просто урізноманітнити навчальний процес. Цей спосіб роботи є і в підручниках 3 та 4 класів.

Важливо навчити дитину не просто заходити в інтернет, а продуктивно використовувати час для роботи в мережі. Тому під час вивчення інтегрованої теми «Цінності» (2 клас, місяць навчання: січень) вчимо молодших школярів правильно формулювати пошуковий запит з використанням ключових слів.

7. Захар вирішив відшукати в інтернеті інформацію про виготовлення олії. Які ключові слова він має використати у пошуковому запиті?

8. Скориставшись пошуковою системою Google, знайди відомості про виготовлення олії. Спробуй різні пошукові запити. За допомогою яких тобі вдалося знайти найбільше цікавої інформації?

Розв'язувати представлене завдання можна двома варіантами, проте, на нашу думку, варто ризикнути і спробувати другий, бо саме таким способом створюються можливості для ефективного *самостійного* навчання дитини, вона вчиться аналізувати, ухвалювати власні рішення та відповідати за свій вибір.

Варіант 1 (фронтальна організація роботи)

- Використовуючи технологію «Мозковий штурм», попросіть учнів назвати слова та словосполучення, які можуть бути пошуковими запитам.
- Обговоріть з учнями озвучені словосполучення і визначте оптимальні. Спонукайте дітей до обґрунтування своїх міркувань.
- Перевірте обрані запити в пошуковій системі Google і зробіть відповідні висновки.

Варіант 2 (групова організація роботи)

- Розподіліть дітей на групи/ трійки/ пари довільним способом.
- Запропонуйте кожній групі учнів самостійно сформулювати слова та словосполучення, які можуть бути пошуковими запитам до цього завдання. Зверніть увагу дітей, що варто свої міркування спочатку оформити письмово на аркуші паперу.
- За допомогою доступного гаджета (не варто обмежуватися комп'ютером у комп'ютерному класі, адже поза школою часто в пошуковик діти заходять і зі смартфона) попросіть перевірити всі свої ідеї та визначити, який запит дасть найкращий результат. Попросіть дітей самостійно сформулювати висновок.

Працюючи з інформацією в інтернеті важливо звертати увагу школярів і на перевірку її достовірності. Надаємо приклади завдань з підручника, які формують ці вміння.

6. Петро вирішив більше дізнатися про надзвичайні можливості "Співочих терас" і знайшов інформацію в інтернеті. З'ясуй, чи можна її вважати достовірною. Чому?

Google Співочі тераси Харків

Секрет такого дива — у металевих трубах різного діаметра, вмурованих у цегляні стіни. Через ці труби проходить повітря, утворюючи незвичний "спів".

3 клас, інтегрована тема «Приховані можливості речей», місяць навчання: березень.

5. Валя запропонувала перевірити припущення в інтернеті. Діти відшукали ось таку інформацію на сайті Центру громадського здоров'я МОЗ України.

Сказ – смертельне вірусне захворювання, що вражає центральну нервову систему.
Хворобу переносять собаки та інші ссавці: лисиці, кажани, еноти, кішки тощо. Заразитися можна від укусу хворої тварини або якщо на пошкоджену шкіру чи, наприклад, в око, потрапить її слина.
Тварини, уражені сказом, завжди поведуться незвично: дикі йдуть назустріч людям, домашні стають надміру агресивними, в деяких змінюється голос, в інших тече слина.
Пам'ятай! У разі укусу такою твариною слід промити рану водою з антисептиком або милом упродовж 15 хвилин і негайно звернутися до лікаря.

✳ Як ти гадаєш, чи можна довіряти такій інформації? Чому?

4 клас, інтегрована тема «Подорожуємо і відкриваємо світ», місяць навчання: вересень

Молодші школярі знають, що деколи, обираючи найзручніший маршрут їзди, дорослі можуть звертатися до Google-карт, і молодші школярі із задоволенням зчитують інформацію з них. Використаємо цей факт з навчальною метою.

Розглядаючи карту в підручнику (2 клас, інтегрована тема «Цінності», місяць навчання: січень), спочатку попросіть кожну дитину сформулювати два питання за її змістом. На цьому етапі важливо навчити дітей зчитувати наявну інформацію.

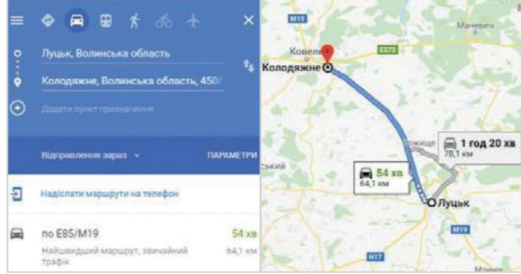
5. Віра Павлівна не знала, як доїхати до пам'ятки громадським транспортом, тому Захар запропонував довідатися про маршрут за допомогою карти Google. Розглянь скріншот і сформулюй два запитання.

Київ Пасажирський, вулиця Вокзальє
Вингородська вулиця, 85, Київ, Україна

10:19 (субота) – 11:20 1 год 1 хв
10:24 заїдси: Залізничний вокзал "Підземний" 16,00 грн. 13 хв

Під час подальшого навчання робота з Google-картами ускладнюється і учням пропонується вже не тільки зчитати наявну інформацію, але й відповісти на подані питання. Наприклад, 3 клас, інтегрована тема «Подорожуємо і відкриваємо світ», місяць навчання: вересень.

2. На Волині Володя хотів відвідати музей-садибу Лесі Українки в селі Колодяжному. Хлопчик вирішив скористатися Google-картою. Розглянь її і дай відповіді на запитання.

❄ Яким транспортом Володя може дістатися села?
❄ Скільки часу він буде в дорозі?
❄ О котрій годині прибуде до села, якщо виїде з Луцька о 12 год 15 хв?

У 4 класі вже можна пропонувати дітям самостійно укласти маршрут подорожі, використовуючи Google-карти.

Віртуальне спілкування – це спілкування з віртуальним розмовником у віртуальному просторі за допомогою електронних засобів. Для того щоб спілкування у віртуальному просторі не принижувало людину, а, навпаки, сприяло її розвитку, необхідно дотримуватися загальноприйнятих етичних вимог, правил мережевого етикету.

У 2 класі під час вивчення обговорення проблемного питання «Що може рухатися?» (інтегрована тема «Рух і час», місяць навчання: квітень) ознайомлюємо дітей з програмами для спілкування через інтернет.

Під час розмови з другокласниками пригадуємо, як виглядає значок програми Skype на екрані смартфона або комп'ютера.

- ▶ Як ти гадаєш, чому для нього обрали блакитний колір?
- ▶ Назви інші програми для спілкування через інтернет.

Запитайте в дітей, якими програмами користуються їхні члени родини чи, можливо, й вони самі.

Розкажіть, що перші програми Skype, які підтримують текстовий, голосовий і відеозв'язок через інтернет, з'явилися 17 років тому. Попросіть дітей назвати три випадки, коли може бути потрібне спілкування скайпом.

Важливо не тільки вивести учнів на можливості інтернет-спілкування за допомогою відповідних програм, але й поговорити про можливі небезпеки. Пропонуємо дітям виконати в групі завдання та обговорити фронтально результати роботи.

Родині Хоботовичів сподобалося спілкуватися за допомогою програми Skype. Але мудра Занта сказала, що таке спілкування може бути й небезпечним. Обговори разом з однокласниками / однокласницями та запиши переваги й можливі небезпеки спілкування скайпом. Сформулюйте разом висновок.

Переваги	Небезпеки
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
Висновок: _____	

А що завдання школи не тільки надати окремі знання, але й навчити використовувати їх на практиці та закріпити відповідні навички, то після обговорення ситуацій, які відбулися з героями художніх творів, варто запропонувати учням розв'язати життєву ситуацію.

Щойно Денис зайшов у Skype, до нього зателефонував незнайомиць. Познач кнопку, яку слід натиснути хлопцеві. Обґрунтуй свій вибір.

Прийняти виклик

Відхилити виклик

Сучасні молодші школярі вже активні користувачі інтернету. Тому далі доцільно було б провести з дітьми мозковий штурм і записати на аркуші паперу всі слова, які асоціюються в них зі словом інтернет.

А в 3 класі під час вивчення інтегрованої теми «Енергія» пропонуємо провести роботу щодо етики віртуального спілкування та безпеки в інтернеті.

Завдання 1

Відновіть правила безпечної роботи в інтернеті, використовуючи слова з довідки. Поясніть необхідність дотримання кожного з них.

- ..... програм без дозволу батьків.
- ..... на повідомлення незнайомців.
- ..... іншим своїх паролів і пін-кодів.

Довідка: не відповідай, не завантажуй, не повідомляй.

Завдання 2

Складіть власне правило щодо безпечної роботи в інтернеті.

Поясніть, чому його дотримання важливе для користувачів інтернету.

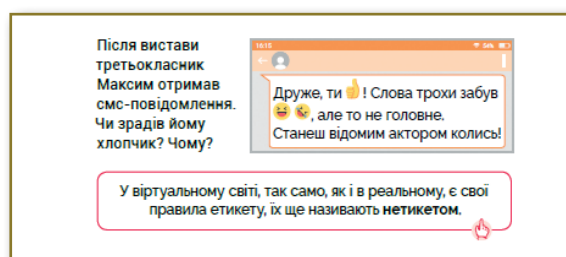

Завдання 3

Уяви описані ситуації. Як би ти відреагував/відреагувала? З'єднай лініями описи ситуацій і варіанти дій.

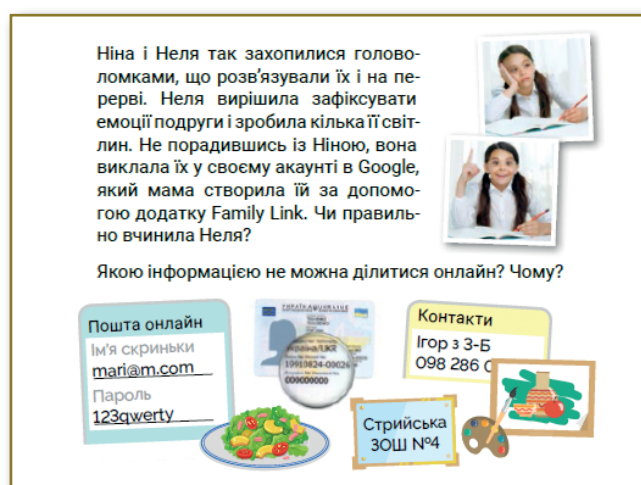
А. На твій мобільний телефон з різних номерів надходять образливі смс-повідомлення.	1. Розкажу вчителю/вчительці.
Б. Учні твоєї школи щодня тебе ображають.	2. Зателефоную на дитячу лінію телефону довіри.
В. Тобі кілька разів дзвонив однокласник та ображав тебе.	3. Викличу поліцію.
Г. На твій телефон часто дзвонять уночі з невідомого номера.	4. Поставлю номери телефонів, з яких надходять неприємні дзвінки в «чорний список».
Ґ. Незнайомець зробив тобі зауваження в ліфті.	5. Розкажу про цькування батькам.

У 3 класі під час вивчення теми «Енергія» (місяць навчання: грудень) пропонуємо означення, що таке нетикет. Дитина має вміти орієнтуватися в інтернеті, правильно користуватися пошуковими сервісами, відсіювати небажані електронні повідомлення і не надавати про себе особистої інформації.

А вже в наступній інтегрованій темі («Світ невидимий», місяць навчання: січень) пропонуємо обговорити з третьокласниками життєві ситуації з метою визначення, якою інформацією можна /варто ділитися в мережі, а яку слід залишити приватною.

Такі обговорення доцільно завершити складанням порад щодо захисту особистої інформації в мережі.

РЕКЛАМА

Сьогодні неможливо уявити собі життя без реклами. Вона в наш час є скрізь. Рекламні ролики ми чуємо на телебаченні чи радіо, бачимо в газетах і журналах, з екранів телевізорів, моніторів комп'ютерів та смартфонів, звертаємо увагу на барвисті банери, різнокольорові плакати. За допомогою реклами ми дізнаємося про нові розробки, продукти та товари. Щодо цього реклама не має особливої небезпеки, але, коли її стає забагато, вона починає шкодити людині, перетворюючись спосіб психологічного впливу на споживача. Під цей вплив потрапляють молодші школярі, бо їхня психіка ще не повністю сформована та гнучка. Треба також зазначити, що реклама нині стала засобом маніпулювання свідомістю людей. Тому вкрай важливо навчити молодшого школяра захиститися від небажаного впливу реклами.

Наприклад, вже в I циклі навчання ми пропонуємо дітям розглянути соціальну рекламу у вигляді постерів та відеороликів та проаналізувати їх зміст.

1. Під час прогулянки містом Поліна побачила плакати, які її дуже зацікавили. Мама пояснила, що це соціальна реклама. Який плакат справив на тебе найбільше враження? Чому?

- ✧ Як такі плакати можуть вплинути на твої бажання та вчинки?
- ✧ Як може об'єднати спільноту турбота про довкілля?

2 клас, інтегрована тема «Хочу-можу-треба». Місяць навчання: лютий.

Цікавою діяльністю для дітей буде випробувати власні сили у створенні реклами, а що кращого результату можна досягнути під час групової роботи, то пропонуємо виконати ігрове завдання:

- ✧ 2. Пригадайте відеоролики з соціальною рекламою. Уявіть себе **режисерами**, придумайте власний сюжет такої реклами. Інсценізуйте його.

2 клас, інтегрована тема «Хочу-можу-треба». Місяць навчання: лютий.

У II циклі навчання (3–4 класи) вже можна пропонувати дітям спробувати власні сили у створенні рекламного продукту. Важливо розпочати таку роботу на простому прикладі. А що вже за період навчання в школі в кожної дитини є хоча б одна художня книжка, яка справила на неї враження, то пропонуємо спробувати її прорекламувати однокласникам та однокласницям за визначеною пам'яткою.

5. Христина та її дідусь багато читають. А чи любиш читати ти? Створи рекламу своєї улюбленої книжки і презентуй її у класі.

Пам'ятка "Як створити рекламу"

- ✧ Придумай коротке, цікаве, зрозуміле повідомлення, що спонукає до дій.
- ✧ Використовуй якомога більше ілюстрацій.
- ✧ Вигадай девіз (слоган).

3 клас, інтегрована тема «Я – людина». Місяць навчання: травень.

Орієнтовна бесіда за результатами реклами книжки:

- ▶ Яку книжку, що рекламували твої однокласники та однокласниці, ти б хотів/ хотіла прочитати? Чому?
- ▶ Як реклама вплинула на твій вибір?
- ▶ Якою має бути реклама, щоб привернути увагу споживача?
- ▶ Чи вдалося тобі створити саме таку рекламу своєї книжки? Обґрунтуй.

ЗАМІСТЬ ВИСНОВКІВ

Отже, медіаосвіта відкриває великі можливості для розвитку дитини, її інтелектуального і творчого потенціалу, здібностей, самостійного мислення; формує вміння орієнтуватися в сучасних інформаційних потоках, виховує компетентного медіаспоживача; підвищує рівень медіаграмотності.

Така необхідність у шкільному віці обумовлена певними факторами: по-перше, молодший шкільний вік – важливий період для інтелектуального, фізичного і психоемоційного розвитку дитини; по-друге, сучасний учень має зазвичай досить значний аудіовізуальний досвід: активно спілкується з телевізійною, комп'ютерною, відео- і звукозаписною технікою, володіє навичками поводження з мобільною телефонією; по-третє, школярі, які стикаються з дедалі більшим потоком інформації (навчальної, медійної), мають значні труднощі, коли їм необхідно самостійно критично оцінити отриману інформацію, виявити не тільки інтелектуальну й пізнавальну активність, але й особистісну, суб'єктивну позицію, творчу індивідуальність.

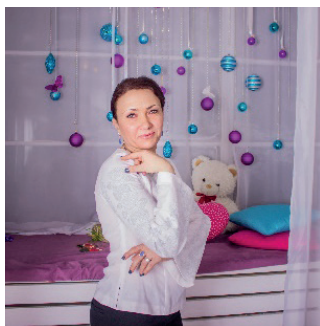
У процесі впровадження елементів медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ» педагоги та школярі мають змогу найповніше розкрити свої здібності, таланти, набути навичок дослідницької роботи, розвивати ініціативу та вести творчий пошук, формувати життєві цінності та пріоритети.

ПРО АВТОРІВ

Волощенко Ольга, методистка кабінету координації впровадження Нової української школи Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, тренерка Нової української школи Всеукраїнського рівня, співавторка Державного стандарту початкової освіти (математична освітня галузь), співавторка типової освітньої програми (математична освітня галузь), авторка модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Я досліджую світ», авторка навчальних матеріалів з предмета «Я досліджую світ» для вчителів та учнів початкових класів пілотних шкіл України (1–4 класів) та авторка лінійки підручників з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для учнів 1–4 класів з загальним накладом понад 100 тис. кожний.

Козак Олександра, методистка кабінету координації впровадження Нової української школи Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, тренерка Нової української школи Всеукраїнського рівня, співавторка Державного стандарту початкової освіти (математична освітня галузь), співавторка типової освітньої програми (математична освітня галузь), авторка модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Я досліджую світ», авторка навчальних матеріалів з предмета «Я досліджую світ» для вчителів та учнів початкових класів пілотних шкіл України (1–4 класів) та автор лінійки підручників з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для учнів 1 – 4 класів з загальним накладом понад 100 тис. кожний.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

*Волощенко Ольга
Козак Олександра*

Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ»

Навчально-методичний посібник

Літературна редакція: Олексій Першко

Дизайн та верстка: Андрій Чернявський

Відповідальність за ілюстративний матеріал несуть авторки.

На обкладинці малюнок Коваленко Вікторії (14 років), Верхівцевський Будинок дітей та юнацтва, переможниці обласного конкурсу дитячого малюнка в стилі Петриківського розпису «Віртуальна палітра», який ініціювала Дніпровська академія неперервної освіти. «Віртуальна палітра» – конкурс на краще авторське зображення логотипу сайту «Віртуальна майстерня Петриківського розпису» (petrikovka.dnepredu.com), присвячений дистанційному навчанню петриківського розпису.

У виданні використані ілюстрації з підручників для курсу «Я досліджую світ» видавництва «Світич» (автори: О. Волощенко, О. Козак)

Академія української преси

тел. (044) 223 73 11

Сайт: <http://aup.com.ua/>

Портал «Медіаосвіта та медіаграмотність»: <http://www.medialiteracy.org.ua/>

Сторінка на Facebook: <https://www.facebook.com/aupfoundation>